

TADEUSZ PALMOWSKI

„WYMIAR PÓŁNOCNY” UNII EUROPEJSKIEJ

1. Inicjatywy współpracy

W ostatniej dekadzie XX wieku w Europie Północnej powstało wiele organizacji i instytucji współpracy regionalnej, skupiających państwa znajdujące się w okresie zimnej wojny w dwóch blokach oddzielonych „żelazną kurtyną”, tj.: NATO i Układzie Warszawskim, oraz Finlandią i Szwecją, usytuowane geograficznie i politycznie między nimi. Na początku lat 90. XX wieku utworzono między innymi Rade Państw Morza Bałtyckiego, Nordycką Radę Ministrów, Radą Arktyczną czy Rade Regionu Euroantarktycznego Morza Barentsa.

Wśród wielu projektów, inicjatyw i wizji współpracy dotyczących tej części Europy powstała koncepcja „Wymiaru Północnego”. W tej inicjatywie skupia się całościowy kształt polityki Unii Europejskiej wobec Europy Północnej, a także mieszczą się dotychczasowe formy wielostronnej współpracy międzynarodowej w tym regionie. Jej cechą charakterystyczną jest tworzenie sieci współzależności i współpracy ponad granicami państwowymi oraz granicami zewnętrznymi Unii Europejskiej przecinającymi ten obszar. Inicjatywa ta łączy cztery rodzaje państw: państwa członkowskie UE - Niemcy, Danią, Szwecją i Finlandią, wysoko rozwinięte państwa skandynawskie, silnie związane z Unią Europejską (przez przynależność do Europejskiego Obszaru Gospodarczego i strefy Schengen), ale pozostające poza jej strukturą - Norwegie i Islandie, kraje przyłączone do UE w maju 2004 r. - Polską, Litwę, Łotwę i Estonię, a także Rosję, która odgrywa szczególnie istotną rolę w tej części Europy. Dlatego też w ostatnich latach do ważniejszych celów „Wymiaru Północnego” należało wspieranie rozszerzenia Unii Europejskiej w regionie Bałtyku w taki sposób, aby nie tworzyć linii podziału na nowych granicach UE z Rosją¹.

Celem politycznym „Wymiaru Północnego”, według Bo Lindroosa², było przygotowanie UE i regionu bałtyckiego do nowej tury rozszerzania Unii. W wyniku akcesji Polski i krajów bałtyckich Bałtyk stał się „akwenem wewnętrznym” w UE. Kaliningrad został rosyjską eksklawą wewnątrz Unii Europejskiej. Sytuacja geopolityczna i ekonomiczna w regionie Morza Bałtyckiego ulega znaczącym przemianom i wszystkie przesłanki wskazują, że proces ten będzie trwał także w następnych latach.

¹ T. Paszewski, „Wymiar Północny” UE z polskiej perspektywy (w:) M. A. Cichocki (red.). *Polsku - Unia Europejska, wespół drogi*, Warszawa 2002, s. 92.

² Radca w Northern Dimension Unit w Ministerstwie Spraw Zagranicznych Finlandii.

Za głównego partnera „Wymiaru Północnego” uważa się Rosję. Federacja Rosyjska ze swoją orientacją europejską i UE z nową północną flanką potrzebowały polityki, która wychodziłaby naprzeciw wspólnym interesom i wyzwaniom w regionie objętym „Wymiarem Północnym”.

Dzięki „Wymiarowi Północnemu” punkt ciężkości UE przesunął się z południa na północ i co jeszcze ważniejsze - podobne przesunięcie nastąpiło w jej polityce zagranicznej.

2. Rozwój koncepcji

Dyskusja na temat „Wymiaru Północnego” rozpoczęła się, zanim jeszcze inicjatywa została oficjalnie zaprezentowana w Unii Europejskiej w kwietniu 1997 r. przez premiera Finlandii Paavo Lipponena. Finlandia podkreślała wzrost znaczenia „Wymiaru Północnego” Unii wraz z przystąpieniem do niej państw nordyckich³. Kierunek północny był nie tylko faktem geograficznym, przywoływał także pewne swoiste wartości nordyckie, takie jak państwo opiekuńcze, dbałość o wysoką jakość środowiska naturalnego czy przejrzystość procedur administracji publicznej.

W negocjacjach Finlandii i Szwecji z UE podkreślano także czynnik surowego klimatu, bardzo dużych odległości, niewielką gęstość zaludnienia północnej Europy. Stwarza to określone trudnienia dla rozwoju gospodarki.

Sformułowanie „Wymiar Północny” zostało po raz pierwszy użyte w roku 1994 na estońskim uniwersytecie w Tartu w przemówieniach premiera i prezydenta Finlandii. Premier Esko Alio stwierdził wówczas, że poszerzenie Unii na północ może zwiększyć znaczenie wymiaru nordyckiego w ramach UE, a prezydent Martti Ahtisaari podkreślił fakt, że członkostwo krajów nordyckich w UE wpływa na dalszy rozwój „Wymiaru Północnego” Unii, co stworzy możliwość włączenia Rosji w proces integracji z Europą.

Z dość ogólnej nordyckiej koncepcji inicjatywa „Wymiaru Północnego” stopniowo przekształciła się w fińską propozycję, zawierającą szereg konkretnych celów i planów współpracy.

We wrześniu 1997 r. podczas konferencji Rady Regionu Morza Barentsa w Rovaniemi premier Finlandii Paavo Lipponen wysunął propozycję ustanowienia „Wymiaru Północnego” Unii Europejskiej. Inicjatywa ta miała stanowić integralną część stosunków zewnętrznych UE, wykorzystywać sprawdzone i funkcjonujące w tej części Europy struktury współpracy, posługiwać się przeznaczonymi dla tego obszaru funduszami pomocowymi, bez potrzeby tworzenia nowych instytucji⁴.

W grudniu 1997 r. Finlandia przedłożyła projekt „Wymiaru Północnego” na spotkaniu Rady Europejskiej w Luksemburgu. Rada Europejska zobligowała Komisję Europejską do przygotowania raportu w tej sprawie.

³H. Haukkala (red.). *Dynamie Aspects of the Northern Dimension*, Turku 1999, s. 11.

⁴P. Lipponen. *The Northern Dimension of The European Union*, „New Northern Europe Business Magazine” 1999, s. 4-5.

Rząd fiński argumentował, że sformułował inicjatywę „Wymiaru Północnego” w celu rozwinięcia i zdefiniowania interesu Unii Europejskiej w Europie Północnej: od Islandii do północno-zachodniej Rosji, od Morza Barentsa do południowego wybrzeża Morza Bałtyckiego. Głównymi adresatami projektu była Rosja (jej północno-zachodnia część), Litwa, Łotwa, Estonia oraz północno-wschodnia Polska. W realizacji „Wymiaru Północnego” oprócz Finlandii zaangażowały się pozostałe kraje nordyckie: Szwecja, Norwegia, Dania oraz Islandia, a w przypadku niektórych działań w rejonach arktycznych przewiduje się także współpracę z państwami spoza Europy: USA i Kanadą.

Na obszarze objętym inicjatywą „Wymiaru Północnego” występują liczne bogactwa mineralne: ropa naftowa i gaz ziemny, fosforyty, rudy żelaza, boksyt, kobalt i nikiel, są to tereny zasobne w lasy, a akweny morskie dostatecznie w ryby i owoce morza⁵.

Z jednej strony występuje duży potencjał gospodarczy i ludzki, z drugiej zaś jest to region borykający się z wieloma problemami, takimi jak zdegradowane środowisko naturalne, przemysł, handel bronią, rozwinięta przestępczość, przestarzałe elektrownie jądrowe⁶, znaczne dysproporcje i nierówności w rozwoju gospodarczym i społecznym. Rozwój gospodarczy tego regionu wymaga zarówno rozbudowy infrastruktury transportowej, sieci telekomunikacyjnych, systemu informacji wspierającej działalność gospodarczą, jak i regulacji prawnych, które zapobiegą nieuczciwym praktykom.

„Wymiar Północny” ma na celu lepszą koordynację polityki Unii Europejskiej w Europie Północnej, niwelowanie różnic w rozwoju gospodarczym, szczególnie pomiędzy krajami UE a Rosją i krajami byłego bloku wschodniego. Koncepcja „Wymiaru Północnego” została zaprezentowana przez Finów jako platforma dialogu między państwami należącymi do Unii a tymi, które znajdują się poza jej strukturami. Ma to zapobiec ryzyku nowego podziału Europy, w sytuacji gdy Polska, Litwa, Łotwa i Estonia zostały członkami UE, a Rosja nie będzie mogła na to liczyć w realnej perspektywie.

Dotychczasowe różnice i podziały są niezwykle głębokie. 1300-kilometrowa granica rosyjsko-fińska była nie tylko pierwszą granicą UE z Federacją Rosyjską, ale jest także miejscem występowania największych kontrastów w standardzie poziomu życia i warunkach socjalnych ludności spośród wszystkich przygranicznych regionów Unii Europejskiej.

Inicjatywa „Wymiaru Północnego” przedstawiona Radzie Europejskiej przez Finów w 1997 r. zakładała inwestycje i modernizację w sześciu strategicznych sektorach: energetycznym, górnictwie, leśnictwie, infrastrukturze transportowej, ochronie środowiska oraz w bezpieczeństwie nuklearnym. W projekcie przedstawiono dokładną analizę każdego z priorytetowych obszarów, rozważano perspektywy rozwoju, konieczne inwestycje, oszacowano koszty i zyski dla partnerów zaangażowanych w jego realizację. Oceniono, że w ramach programu należałoby zainwestować 52 mld euro w ciągu 20 lat. Inwestycje w sektorze związanym z wydobyciem ropy naftowej i gazu ziemnego stanowią według szacunków 45% całości przewidywanych wydatków.

⁵A. Shlyamin, *Russia hi the Northern Dimension*, Petrozavodsk 2002.

⁶Na Półwyspie Kolskim, w Obwodzie Leningradzkim i na Litwie znajdują się trzy poradzieckie elektrownie jądrowe (10 reaktorów, u tym 6 takich jak w Czarnobylu).

W grudniu 1998 r. Rada Europejska podczas posiedzenia w Wiedniu, w rok po przedłożeniu przez Finlandię „Wymiaru Północnego”, opierając się na raporcie Komisji Europejskiej, oświadczyła, że region Północy Europy jest bardzo istotny dla Unii Europejskiej. Do współpracy zostały zaproszone Rosja i pozostałe kraje leżące nad Bałtykiem, które w tym czasie kandydowały do UE. W raporcie Komisji podkreślono, że nowy wymiar UE nie wymaga dodatkowych funduszy ani tworzenia nowej regionalnej organizacji.

„Wymiar Północny” zyskał rangę politycznej koncepcji Unii Europejskiej, sformułowanej w celu lepszej koordynacji współpracy i rozwiązywania problemów oraz potrzeb w Europie Północnej dzięki wykorzystaniu istniejących funduszy unijnych i innych programów pomocowych przeznaczonych dla tego regionu.

O „Wymiarze Północnym” wypowiedział się również Parlament Europejski, ogłaszając w maju 1999 r. raport na temat projektu, w którym, w przeciwieństwie do stanowiska Komisji i Rady Europejskiej, podkreślił przede wszystkim regionalne znaczenie fińskiej koncepcji.

Rozmiar i priorytety projektu zostały ustalone przez Radą Ministrów Unii Europejskiej w Konkluzjach z 31 maja 1999 r. W trakcie analizy i dostosowania fińskiej inicjatywy „Wymiaru Północnego” do polityki unijnej poszerzono zasięg jej realizacji. Do sektorów zaproponowanych przez Finów dodano kolejne dziedziny współpracy, takie jak: edukacja, badania naukowe, szkolenie i rozwój zasobów ludzkich, rozwój służb socjalnych i ochrona zdrowia, współpraca regionalna, handel i inwestycje, a także zwalczanie przestępczości. W ten sposób plany realizacji „Wymiaru Północnego” wyszły daleko poza sferę gospodarki.

Następnie zauważono potrzebą zaangażowania w przygotowanie realizacji „Wymiaru Północnego” również państw - adresatów projektu spoza UE, co nastąpiło podczas spotkania Rady Europejskiej w Kolonii w czerwcu 1999 r. Stwierdzono, że „Wymiar Północny” jest skonstruowany „jako sposób współpracy z państwami regionu w celu zwiększenia koniunktury, wzmocnienia bezpieczeństwa i zdecydowanego zwalczania zagrożeń związanych z degradacją środowiska, ryzykiem skażenia promieniotwórczego i zorganizowaną przestępczością”⁷.

Ważne znaczenie z punktu widzenia rozwoju koncepcji „Wymiaru Północnego” miała konferencja ministrów spraw zagranicznych krajów członkowskich UE z udziałem przedstawicieli Estonii, Islandii, Litwy, Łotwy, Norwegii, Polski i Rosji, która odbyła się w Helsinkach w listopadzie 1999 r. pod fińskim przewodnictwem UE. Wszyscy uczestnicy konferencji uznali koncepcję „Wymiaru Północnego” za użyteczną i zwiększającą europejskie bezpieczeństwo i stabilność, stabilizacją demokratycznych reform i rozwój w Europie Północnej, a także promującą szeroko rozumiany interes europejski. Podczas konferencji zgodzono się w kwestii wspólnych priorytetowych obszarów realizacji projektów przyjętych w Konkluzjach z 31 maja 1999 r. i uznano potrzebą sformułowania konkretnego planu działania. Komisja Europejska wyraziła gotowość udziału zarówno w jego przygotowaniu, jak i implementacji. Według jej

⁷ European Council of Cologne, 3-4 June. 1999, *Pivsiilency Conclusions*.

opinii do priorytetowych dziedzin realizacji „Wymiaru Północnego" należą: bezpieczeństwo nuklearne, zrównoważona i ekologiczna eksploatacja surowców naturalnych, komunikacja i transport, ochrona środowiska i zdrowia, zwalczanie przestępczości, współpraca transgraniczna, handel regionalny oraz rozwiązywanie problemów społecznych. Szczególne znaczenie w realizacji projektu przyznano Obwodowi Kaliningradzkiemu, ze względu na jego specyficzną pozycję geograficzno-polityczną.

Zdaniem Komisji Europejskiej „Wymiar Północny" nie powinien być traktowany jako kolejna inicjatywa budowy regionalnej organizacji w tej części Europy, lecz jako nowa platforma współpracy i dialogu z krajami, które nie są członkami UE. Komisja Europejska uważała, że nie ma potrzeby powoływania nowych instytucji w celu realizacji „Wymiaru Północnego", ale należy skorzystać z trzech głównych ram instytucjonalnych i finansowych istniejących w regionie Bałtyku. Wskazano na: negocjacje akcesyjne z kandydatami z Europy Środkowej i Wschodniej, Porozumienie o partnerstwie i współpracy z Rosją oraz systemy współpracy regionalnej, takie jak: Rada Państw Morza Bałtyckiego, współpraca w zakresie Regionu Euroantarktycznego Morza Barentsa oraz Bałtycka Agenda 21⁸.

Podczas konferencji ministrów spraw zagranicznych UE w Helsinkach w 1999 r. Komisja Europejska wyraziła pełną gotowość wzięcia udziału we wdrażaniu „Planu działań Wymiaru Północnego" (*Northern Dimension Action Plan*), podkreślono jednak, że główną rolę w tym zakresie będą odgrywały kolejne prezydencje UE. Zaznaczono jednocześnie ograniczoną kompetencję Komisji do wkraczania we współpracę regionalną państw, sugerując, że sukces realizacji tej inicjatywy powinien wynikać z zaangażowania się odpowiednich aktorów regionalnych, również sektora prywatnego. Za powołane do wdrażania projektu Komisja uznała w ślad za propozycją fińską istniejące już organizacje regionalne, takie jak: Rada Państw Morza Bałtyckiego, Rada Regionu Euroantarktycznego Morza Barentsa oraz Rada Arktyczna.

Realizacja inicjatywy „Wymiaru Północnego" wymagała współpracy i współfinansowania jej przez państwa, regiony, lokalne i międzynarodowe instytucje, sektor publiczny i prywatny, a także wykorzystania programów pomocowych UE. Komisja Europejska stała na stanowisku, że wdrażanie koncepcji „Wymiaru Północnego" powinno odbywać się poprzez wykorzystanie zarówno istniejących form współpracy regionalnej, jak i koordynację istniejących instrumentów budżetowych, takich jak programy Unii Europejskiej: TACIS, PHARE i INTERREG, z udziałem funduszy z budżetów państw partnerskich wykonujących projekt.

Na zakończenie przewodniczenia Finlandii podczas szczytu UE w Helsinkach (11-12 grudnia 1999 r.) Rada Europejska zaleciła Komisji Europejskiej przygotowanie „Planu działania Wymiaru Północnego" we współpracy z państwami, do których projekt był skierowany. 10 czerwca 2000 r. w portugalskiej miejscowości Santa Maria da Feira Komisja Europejska zaprezentowała Radzie Europejskiej „Plan

⁸Bałtycka Agenda 21 została przyjęta przez kraje położone wokół tego akwenu w 1996 r. Zakłada trwały zrównoważony rozwój całego regionu Morza Bałtyckiego. Dotyczy w szczególności siedmiu dziedzin o największym znaczeniu dla współpracy bałtyckiej: rolnictwa, energetyki, rybołówstwa, leśnictwa, przemysłu, transportu oraz turystyki.

działania" i już 13 czerwca Rada Europejska udzieliła poparcia przedstawionemu dokumentowi.

W dokumencie uwzględniono główne wyzwania związane z regionem Północnej Europy, określono priorytetowe działania uzgodnione przez państwa partnerskie oraz ujęto projekt w ramach prawnych, instytucjonalnych i finansowych. W drugiej części znalazły się cele i perspektywy działań w latach 2000-2003 w tych sektorach, w których spodziewano się uzyskać największe efekty.

„Plan działania" potwierdził przyjęte wcześniej przez Unię Europejską ustalenia. „Wymiar Północny" miał być wdrażany przy użyciu wspólnotowych instrumentów prawnych. (Umowa o stowarzyszeniu, Porozumienie o partnerstwie i współpracy, a także Umowa o Europejskim Obszarze Gospodarczym) oraz odpowiednich środków budżetowych, pochodzących z TACIS, PHARE, SAPARD, ISPA, INTERREG i TEMPUS.

W Santa Maria da Feira potwierdzono również, zgodnie z konkluzjami Rady Ministrów Unii Europejskiej z 31 maja 1999 r., większość dziedzin uznanych za priorytetowo w realizacji „Wymiaru Północnego", a więc infrastrukturę transportową, energetykę, telekomunikację, środowisko i bezpieczeństwo jądrowe, edukację, badania naukowe, szkolenia i rozwój zasobów ludzkich, zdrowie publiczne i administrację socjalną., współpracę i handel transgraniczny, inwestycje oraz zwalczanie przestępczości⁹.

W dniach 31 sierpnia - 1 września 2000 r. w Schwcrnic kraje związkowe Meklemburgia-Pomorze Przednie i Szlezwik-Holsztyn oraz Hamburg zorganizowały „Forum Wymiar Północny". Podczas spotkania fiński premier Paavo Lipponen podsumował dotychczasową politykę „Wymiaru Północnego" i nakreślił polityczne ramy działania. W centrum zainteresowania znalazły się także zagadnienia gospodarki i logistyki, ekologii, oświaty i społeczeństwa informacyjnego oraz współpracy między administracją publiczną i gospodarką prywatną. Podkreślono, że uchwała Rady Europejskiej podjęta w Santa Maria da Feira oznacza sukces dla Europy Północnej i regionu Morza Bałtyckiego. Rada Europejska po raz pierwszy w sposób tak całościowy, a przy tym szczegółowy ustosunkowała się do kwestii dotyczących tego regionu.

Przejęcie prezydencji w Radzie UE przez Szwecję w pierwszym półroczu 2001 r. w jeszcze większym stopniu pogłębiło świadomość znaczenia obszaru północnoeuropejskiego w całej UE i ściślejszego włączenia do procesu kształtowania „Wymiaru Północnego" krajów kandydujących do UE i Rosji.

Podczas przewodniczenia Szwecji odbyło się kilka ważnych spotkań i konferencji międzynarodowych, w trakcie których określono szereg szczegółów i kierunków działania w ramach „Wymiaru Północnego". W marcu 2001 r. w Helsinkach wskazano na konieczność opracowania w pierwszej kolejności zagadnień dotyczących środowiska, infrastruktury oraz energii. Zaproponowano także utworzenie „Środowiskowego Partnerstwa Wymiaru Północnego" (*Northern Dimension Environmental Partnership*). W kwietniu 2001 r. w Tallinie zorganizowano „Business Forum Wymiaru Północnego". W tym samym miesiącu na sesji ministrów spraw zagranicznych UE i siedmiu

⁹Action Plan for the Northern Dimension in the external and cross-border policies of the European Union 2000-2003 (endorsed by the European Council. Santa Maria da Feira /Portugal. 19-20 czerwca 2000).

krajów partnerskich¹⁰, uczestniczących w programie „Wymiar Północny” w Luksemburgu. przyjęto propozycje Anny Lindh, ówczesnego ministra spraw zagranicznych Szwecji, w sprawie zwiększenia poparcia i lepszej koordynacji pomocy finansowej dla wielkich projektów dotyczących ochrony środowiska Bałtyku. Wartość istniejących i planowanych projektów oceniano na 7 mld euro. Nowe projekty miały przyczynić się m.in. do sfinansowania budowy oczyszczalni ścieków dla Kaliningradu i Sankt Petersburga oraz poprawy gospodarki odpadami nuklearnymi na Półwyspie Kola. Unia Europejska zdecydowanie opowiedziała się za współpracą w dziedzinie ochrony środowiska z Rosją, Polską i Litwą.

Następne spotkanie Komisji Europejskiej, podczas którego przyjęto raport w sprawie „Wymiaru Północnego”, odbyło się 15-16 czerwca 2001 r. w Göteborgu. Na spotkaniu tym zobowiązano Komisję do przygotowywania dla Rady Unii Europejskiej corocznych raportów na temat rozwoju „Wymiaru Północnego”. Podjęto również decyzję o odbywaniu regularnych konferencji ministrów spraw zagranicznych, spotkań ekspertów wysokiego szczebla, biznesu i organizacji pozarządowych. Pierwsze międzynarodowe forum na tak wysokim szczeblu odbyło się w Lappeenranta w Finlandii w końcu października 2001 r.

Na spotkaniu ministrów odpowiedzialnych za sektor technologii informatycznej i telekomunikacyjnych (ITC) w Rydze we wrześniu 2001 r. przyjęto *Northern eDimension Action Plan*. Jego realizacja rozpoczęła się w listopadzie tego samego roku.

Podczas prezydencji Danii w drugiej połowie 2002 r. zapadły decyzje w sprawie „Wymiaru Północnego” na okres po roku 2003. uwzględniające szybko zbliżające się członkostwo Polski i krajów bałtyckich w UE.

3. „Kaliningrad”

W czasie spotkań i dyskusji prowadzonych przez różne gremia UE i kraje nadbałtyckie przy omawianiu relacji „Wymiar Północny”-Rosja zawsze przewijał się wątek rosyjskiej eksklawy położonej nad Bałtykiem - Kaliningradu. Obwód Kaliningradzki był także tematem specjalnych spotkań, m.in. 17 i 18 maja 2000 r. w Kopenhadze. Ministerstwo Spraw Zagranicznych Danii i Nordycka Rada Ministrów we współpracy z Komisją Europejską zorganizowały konferencję pt. „Wymiar Północny a Kaliningrad”. Następne spotkanie poświęcone Kaliningradowi, zorganizowane przez niemiecki land Szlezwik-Holsztyn, odbyło się 19 czerwca 2000 r. w Kilonii¹¹. Kolejna konferencja „Wymiar Północny a Obwód Kaliningradzki”, której patronowała Rada Państw Morza Bałtyckiego, a zorganizował ją Sekretariat Konferencji Współpracy Subregionalnej Państw Morza Bałtyckiego, miała miejsce w dniach 21-22 marca 2001 r. w Kaliningradzie. Nad przyszłością tej eksklawy dyskutowano także podczas 10 sesji ministerialnej Rady Państw Morza Bałtyckiego 6 marca 2002 r. w Swictłogorsku. W 2003 r. w czasie wielokrotnych rozmów UE z Rosją uzgodniono warunki tranzytu przez Li-

¹⁰Rosji, Polski, Litwy, Łotwy, Estonii, Norwegii i Islandii

¹¹H. W. Arens, *Die Nordliche Dimension - Signal für eine neue Partnerschaft zwischen der EU und Russland*, Kiel Landeshaus, 19 czerwca 2000.

twę do Obwodu Kaliningradzkiego, a także zasady polityki wizowej. Dzięki temu wprowadzenie wiz (zgodnie z umową z Schengen) dla osób podróżujących do Kaliningradu przez Litwę (1 lipca 2003 r.) i Polskę (1 października 2003 r.) nie spowodowało większych komplikacji w przekraczaniu granic.

4. „Nowy Plan Działania”

Zmiany klimatyczne zachodzące w rejonach arktycznych zagrażające ekosystemowi i tradycyjnym źródłom utrzymania tamtejszej ludności stanowiły temat wystąpienia premiera Finlandii Paavo Lipponena w Kajanaani w czerwcu 2002 r. podczas II Międzynarodowego Forum „Wymiaru Północnego”. Ponieważ program przyjęty w Santa Maria da Feira kończył się w roku 2003, fiński premier zaproponował przyjęcie na szczycie UE w Sewilli nowego Planu działania dla „Wymiaru Północnego”, w którym większą uwagę poświęci się Europie Północnej. „Drugi Plan działania” (*The Second Northern Dimension Action Plan*) na lata 2004-2006 zatwierdzony został we wrześniu 2003 r., a Rada Europy poparła go w dniach 16-17 października tego samego roku. Nowy dokument dotyczy polityki zewnętrznej i transgranicznej. Koncentruje się na pięciu priorytetowych sektorach: gospodarce i infrastrukturze, sprawach społecznych (łącznie z edukacją, szkoleniami i opieką zdrowotną), środowisku, bezpieczeństwie jądrowym i zasobach naturalnych oraz praworządności, sprawach wewnętrznych i współpracy transgranicznej. W sposób szczegółowy określono także procedury, które mają być wdrożone w celu osiągnięcia planowanych założeń¹².

W planie akcentującym zasady subsydiarności i synergii podkreślono potrzebę szczególnego zwrócenia uwagi na obszary arktyczne i subarktyczne oraz Obwód Kaliningradzki.

5. Cele „Wymiaru Północnego”

Współpraca regionalna i transgraniczna

W dziedzinie tej następuje otwarcie na partnerów zamieszkujących po drugiej stronie granicy. Przyczynia się to do przełamywania barier, stereotypów i uprzedzeń. Rozwój współpracy transgranicznej prowadzony jest na wielu płaszczyznach. Obejmuje wymianę młodzieży, turystyką transgraniczną, rozwój małej i średniej przedsiębiorczości itp. Proces integracji transgranicznej powinien spowodować ożywienie gospodarcze, zniesienie barier w handlu oraz wzrost inwestycji. Przewiduje się wspieranie istniejących i tworzenie nowych euroregionów, szczególnie na zewnętrznych granicach UE. Powstaną nowe centra informacji o UE. Dotychczas otwarto po dwa takie centra w Estonii, na Łotwie i na Litwie, 12 w Polsce, 5 w Norwegii i po jednym w Islandii i w Kaliningradzie.

¹²*The Second Northern Dimension Action Plan 2004-2006*, Commission Working Document, Brussels, 10 czerwca 2003 r., COM (2003) 343.

Energia

Ponieważ Europa Zachodnia jest zależna pod względem surowcowym od zewnętrznych źródeł zaopatrzenia, bogactwa naturalne północno-wschodniej Rosji mają dla linii znaczenie strategiczne. Już obecnie Unia jest głównym nabywcą rosyjskich surowców i energii. Wykorzystanie złóż surowców energetycznych wymaga długofalowych inwestycji w budowę rurociągów. Za kluczowe uznano rozwój sieci energetycznej

we wschodniej części basenu Morza Bałtyckiego, utworzenie Bałtyckiego Pierścienia Energetycznego, a także połączenie go z europejską siecią energetyczną. Powstał też zamysł utworzenia Bałtyckiego Pierścienia Gazowego. Uznano jednocześnie za konieczne wykorzystywanie w większym stopniu energii alternatywnej oraz zwiększenie efektywności zużycia energii w krajach nadbałtyckich i w Polsce.

Transport i komunikacja

Infrastruktura transportowa w Europie Północnej, a zwłaszcza w regionie Morza Bałtyckiego, ma podstawowe znaczenie dla wymiany towarów i usług, a także poruszania się mieszkańców. Szybkiemu wzrostowi natężenia ruchu osobowego i towarowego musi towarzyszyć tworzenie stosownej infrastruktury i uzgodnione na szczeblu europejskim nowoczesne i trwałe planowanie ruchu komunikacyjnego. Konieczna jest poprawa współpracy krajów regionu w dziedzinie transportu. W przyszłości Morze Bałtyckie nie będzie już postrzegane jako naturalna granica pomiędzy leżącymi nad nim krajami, lecz jako trasa transportowa i „śródlądowa droga wodna”. Wymaga to utworzenia multimodalnych systemów transportowych¹³ i łańcuchów logistycznych, w ramach których możliwe będzie współdziałanie administracji publicznej i sektora prywatnego.

Dla rozwoju wymiany towarowej i kontaktów kulturalnych niezbędne jest stworzenie sieci transportowej obejmującej cały region. Za konieczne uznano rozbudowę połączeń transportowych na obszarach euroarktycznych. Priorytetowe znaczenie będą miały połączenia *Via Baltica* oraz trasa Helsinki-St. Petersburg-Moskwa. Ważną rolę odegra też szlak komunikacyjny *Via Hanseatica*. Prowadzona jest modernizacja korytarza transportowego IX D Kaliningrad-Kowno-Kaisiadorys. Nieodzowna jest także budowa drugiej nitki gazociągu z Litwy do Kaliningradu. Trwają prace nad poprawą połączeń telekomunikacyjnych, rozwojem Internetu i sieci telefonii komórkowej oraz Połączeń satelitarnych. Dzięki porozumieniu w sprawie rozwoju sektora technologii informatycznych i telekomunikacyjnych (ICT) Komisja Europejska wspólnie z Radą Państw Morza Bałtyckiego przygotowały *Northern eDimension Action Plan*. Jego celem jest włączenie Polski, krajów bałtyckich i północno-zachodniej Rosji do niektórych unijnych programów dotyczących technologii informatycznych i telekomunikacyjnych. Konkretny cel to zainstalowanie Internetu w każdej szkole w regionie bałtyckim. Szerszym zamiarem tej inicjatywy jest ograniczenie „luki cyfrowej” w regionie bałtyckim.

¹³Transport multimodalny to przewozy ładunków przy użyciu co najmniej dwóch gałęzi transportu, gdzie występuje jedna umowa przewoźnicza i jeden wykonawca odpowiedzialny za przebieg dostawy ładunku.

Ochrona środowiska

Unia Europejska aktywnie wspiera działania związane z ochroną środowiska w regionie Morza Bałtyckiego i Morza Barentsa (w kontekście zrównoważonego rozwoju) oraz stara się w tym zakresie ściśle współpracować z Rosją. Plan działania porusza kwestie wprowadzania do Bałtyku i Morza Barentsa substancji szkodliwych przez zakłady przemysłowe i oczyszczalnie ścieków oraz odpowiedniej gospodarki odpadami. Ochrona środowiska morskiego wymaga wielokierunkowego postępowania w związku z rozwijającą się żegluga i większym ruchem zbiornikowców i innych statków przewożących ładunki niebezpieczne dla środowiska. Badanie skutków obecnych przewozów morskich oraz nowych projektów portów nad Bałtykiem w Rosji ma na uwadze minimalizację ryzyka i uniknięcie awarii. Współpraca w tej dziedzinie dotyczy Helcomu¹⁴ i IMO¹⁵, a także Bałtyckiej Agendy 21. Zakłada się stopniową likwidację źródeł zanieczyszczeń powietrza, tzw. gorących punktów, oraz odpowiednią gospodarkę odpadami. Z funduszu TACIS UE przeznaczyła 2,4 mln euro na budowę systemu monitoringu powietrza i wody w Kaliningradzie. Celem Partnerstwa na rzecz Środowiska Wymiaru Północnego (*Northern Dimension Environmental Partnership*), utworzonego przy współdziałaniu Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju, Europejskiego Banku Inwestycyjnego oraz Nordyckiego Banku Inwestycyjnego, jest wspieranie finansowe dużych inwestycji związanych z ochroną środowiska. Komisja Europejska zadeklarowała przekazanie na ten cel kwoty 50 milionów euro. Inicjatywę tę należy uznać za jeden z największych, dotychczasowych sukcesów „Wymiaru Północnego”.

Leśnictwo

Ochrona lasów przed degradacją i nadmierną eksploatacją na obszarze Europy Północnej oraz ograniczanie emisji zanieczyszczeń atmosferycznych i walka z pożarami, a także zmniejszenie szkodliwych skutków eksploatacji bogactw mineralnych na terenach leśnych - to ważne cele „Wymiaru Północnego”. Szczególnie zagrożone są wielkie kompleksy leśne w pobliżu miejsc eksploatacji surowców mineralnych na Półwyspie Kolskim.

Rybołówstwo

Główne zadania w tej gałęzi gospodarki to promowanie zrównoważonego rozwoju rybołówstwa oraz akwakultur i marikultur, w taki sposób, by zminimalizować skutki środowiskowe. Istotne są także działania związane z ochroną ryb łososiowatych i ich implementacja do akwenów, gdzie zostały wytrzebione, a także monitorowanie rzek łososiowych. Za pomocą satelitów zostanie rozwinięte monitorowanie połowów dokonywanych przez statki rybackie.

¹⁴ Organem wykonawczym Konwencji Helsińskiej jest Helcom (Komisja Ochrony Środowiska Morskiego).

¹⁵ IMO - Międzynarodowa Organizacja Morska.

Bezpieczeństwo nuklearne

Podstawowym celem jest zwiększenie bezpieczeństwa jądrowego, m.in. poprzez przestrzeganie układu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej, poszanowanie zasad bezpieczeństwa obowiązujących w elektrowniach jądrowych, zasad postępowania z materiałami jądrowymi oraz rozwój monitoringu.

Uznano, że dotychczasowe środki podjęte w regionie dla zabezpieczenia jądrowego są niewystarczające i powinny stać się przedmiotem troski najwyższych gremiów politycznych Rosji, państw bałtyckich oraz przedstawicieli krajów - członków grupy G-8. Kraje regionu powinny wspólnie starać się nakłonić Rosję (Litwają już zobligowano) do poprawy bezpieczeństwa w elektrowniach jądrowych uznanych za niebezpieczne (Sosnowy Bór - RBMK, Kola - WER, Ignalina - RBMK) oraz do zamknięcia tych elektrowni w możliwie najkrótszym terminie i do poszukiwania alternatywnych oraz komplementarnych źródeł energii. Realizacja tych zadań będzie wymagała dużych nakładów inwestycyjnych.

Największe zagrożenie i problem stanowią wycofane z floty wojennej rosyjskie okręty podwodne o napędzie atomowym, rdzewiejące w fiordach Półwyspu Kolskiego na Iokandze w okolicach Gremichy. Na ich pokładach znajduje się według ocen ekspertów UE około 300 reaktorów atomowych, co stanowi 20% wszystkich istniejących na świecie. W Zatoce Andriejew utworzono składowisko radioaktywnych odpadów jądrowych. Zgromadzono tam ponad 20 tys. zużytych prętów paliwowych. Wiele jednostek podwodnych bazuje w porcie Rosliakowo koło Murmańska w Zatoce Kola. Naprawy i remonty okrętów Floty Północnej prowadzone są w stoczni Ncrpa w Snieżnogorsku - mieście zbudowanym w 1970 r. W październiku 2001 r. - 65 atomowych okrętów podwodnych oczekiwało na demontaż. Na 57 z nich znajdowało się paliwo nuklearne. W 2001 r. zdemontowano w stoczni Ncrpa sześć okrętów atomowych (poza Kurskim). W likwidacji i usuwaniu zagrożeń skażenia radioaktywnego oprócz krajów UE ofertę pomocy zgłosiły także Stany Zjednoczone, Kanada, Norwegia, Szwajcaria i Japonia. Trwają, jak dotychczas bezskuteczne, starania i negocjacje w sprawie wprowadzenia w życie w północno-wschodniej Rosji *Multilateral Nuclear Environmental Program in the Russian Federation*, który dotyczy odpadów jądrowych i sposobów pozbywania się paliwa jądrowego.

Badania naukowe

Szczególne znaczenie dla rozwoju państw regionu mają badania naukowe. Dotyczą one zarówno środowiska naturalnego, jak i nowych technologii. Powstają regionalne programy badawcze. Badania dotyczą między innymi wpływu skutków globalnego ocieplenia na region Morza Barentsa. Trwają prace nad wykorzystaniem informacji i wyników badań uzyskiwanych z satelitów do prowadzenia żeglugi i eksploatacji ropy naftowej na obszarach arktycznych. Powstał także projekt powołania (wspólnie z Kanadą) Uniwersytetu Arktycznego.

Zdrowie publiczne

Powaznym problemem jest zwalczanie chorob rozpowszechnionych szczegolnie w Rosji i krajach, ktore ostatnio wstapily do UE. Podjeto dzialania w celu ochrony i zapobiegania takim chorobom, jak gruźlica, wirusowe zapalenie watroby, błonica (dyfteryt), HIV/AIDS i syfilis. Dzialalnoscia profilaktyczna zajela sie Grupa ds. Chorob Zakaźnych Regionu Bałtyckiego (*Baltic Sea Task Force on Communicable Diseases*).

Rozwiązywanie problemów socjalnych

W celu zmniejszenia rozpiętości w poziomie zycia obywateli państw Europy Północnej promuje sie zacieśnianie współpracy w dziedzinie polityki społecznej, szczegolnie w zakresie stosunków pracy, spraw pracowniczych, zabezpieczenia socjalnego oraz ochrony zdrowia. Pozytywne zmiany sprzyjac będą rozwojowi rynku. Zrównoważony rozwój gospodarczy i społeczny stwarza szansę na poprawę zdrowotności i wzrost dobrobytu w całym regionie.

Zwalczanie przestępczości

Zgodnie z postanowieniami szczytu ministerialnego w roku 1996 w Visby podjeto współpracę w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej (*Baltic Sea Task Force against Organised Crime*). Szczegolnie powazne zagrozenie wiąze sie z obrotem narkotykami i przestępczością gospodarczą, nielegalnymi migracjami, praniem brudnych pieniędzy, kradzieżą samochodów i handlem kobietami. Zawarcie układu na rzecz partnerstwa i współpracy między UE a Rosją stanowi podstawę do wspólnych dzialań w zwalczaniu tych zagrożeń. Kraje skupione w Radzie Państw Morza Bałtyckiego podjęły współpracę w dziedzinie ochrony granic. Stanowi ona istotny wkład w ochronę granic Unii, szczegolnie po jej rozszerzeniu na wschód. Konieczna jest także współpraca w zakresie ochrony prawnej obywateli. Trwają starania w celu doprowadzenia do zawarcia umów międzypaństwowych w sprawie wzajemnego uznawania i wykonywania wyroków sądowych.

Edukacja

Edukacja i szkolenia dla przedstawicieli państw, ktore w 2004 r. przystapily do UE, wspierana jest przez takie instrumenty jak LEONARDO, SOCRATES, YOUTH i TEMPUS. W październiku 1999 r. ruszył program TEMPUS dla krajów nadbałtyckich i Polski. Pomoc otrzymuje także eurofakultet uruchomiony na Uniwersytecie Kaliningradzkim. Trwa proces wyposazania szkół i uczelni wyższych w technologie informatyczne i przekazywania wiedzy z zakresu ich stosowania.

Inne dziedziny

UE zainteresowana jest rozwojem kontaktów kulturalnych, wzrostem wymiany studenckiej i młodzieżowej w Europie Północnej. Te formy współpracy sprzyjają lepszemu wzajemnemu poznaniu. Relacje panujące w sferze publicznej będą stopniowo

stawały się bardziej przejrzyste. Wzrosła świadomość społeczna związana z odpowiedzialnością za jakość środowiska naturalnego. Rozwój kontaktów międzyludzkich zwiększył poczucie przynależności do tego regionu. Wszystkie te działania torują drogę do rozwoju kontaktów gospodarczych.

6. Polska a „Wymiar Północny”

Polska z zainteresowaniem przyjęła inicjatywę Finlandii, szczególnie po decyzji Rady Europejskiej z grudnia 1998 r. podjętej w Wiedniu, kiedy to wszystkie państwa basenu Morza Bałtyckiego zostały włączone do „Wymiaru Północnego”. W Polsce pozytywnie przyjęto fakt, że w rezultacie zmian geopolitycznych na naszym kontynencie UE zainteresowała się kwestią stosunków z Rosją oraz całą Europą Bałtycką. Bałtyk w coraz większym stopniu staje się morzem wewnętrznym UE. Umocnienie obecności UE w regionie Morza Bałtyckiego jest korzystne dla naszego kraju. Rada Państw Morza Bałtyckiego, Konferencja Współpracy Subregionalnej i inne organizacje regionalne są ciałami koordynującymi przedsięwzięcia i ściśle ze sobą współdziałają w zakresie implementacji poszczególnych projektów.

Jednoznaczne określenie partnerów spoza Unii oraz organizacji regionalnych miało duże znaczenie dla Polski w okresie poprzedzającym akcesję do UE. Obie płaszczyzny określały bowiem możliwości udziału Polski w realizacji „Wymiaru Północnego”. Pomimo zaangażowania przedstawicieli Polski w różne inicjatywy i programy bałtyckie wydaje się, że nasz kraj jedynie w niewielkim stopniu rozwijał ten kierunek współpracy.

Po uzyskaniu członkostwa w Unii Polska została włączona w „Wymiar Północny” jako uczestnik polityki unijnej. W naszym interesie leży pełne wykorzystanie tej inicjatywy dla rozwijania kontaktów z Rosją oraz zainteresowania Polski i UE współpracą bałtycką. Prowadzenie aktywnej polityki na tym obszarze sprzyja umocnieniu naszej pozycji, zarówno w NATO, jak i UE, oraz włączeniu państw bałtyckich w orbitę wpływów europejskich i atlantyckich. Dla Polski ważne jest stymulowanie rozwoju infrastruktury na obszarze bałtyckim i intensyfikacja współpracy transgranicznej stanowiącej ważny instrument budowania zaufania między społecznościami tu zamieszkującymi. Nasz kraj za szczególnie istotne uznał włączenie Obwodu Kaliningradzkiego do „Wymiaru Północnego” UE.

Już w czasie prezydencji fińskiej, w drugiej połowie 1999 r., Polska przedstawiła stanowisko na temat „Wymiaru Północnego”. Wyrażono w nim zainteresowanie Projektem i chęć aktywnego uczestnictwa w jego realizacji. Nasz kraj zadeklarował Współpracę w ośmiu obszarach związanych z wdrażaniem „Wymiaru Północnego”.

Były nimi m.in.: energia, ochrona środowiska, współpraca transgraniczna i międzyregionalna, walka z przestępczością zorganizowaną oraz handel i współpraca gospodarcza¹⁶

¹⁶ Koncepcja „Wymiaru Północnego” i sugestie stanowiska Polski. MSZ. Departament Unii Europejskiej, listopad 1999

Polska jest zainteresowana wykorzystaniem (oraz rozwojem) swojej infrastruktury do projektowanych tras przesyłowych surowców energetycznych, ponieważ stanowi to zasadniczy element umacniania bezpieczeństwa energetycznego, lepszej eksploatacji źródeł energii, a także zasadniczej poprawy ochrony środowiska naturalnego.

Ważne dla nas jest domknięcie pierścienia energetycznego i gazowego wokół Bałtyku, ponieważ zmniejszy to potrzebę budowy nowych elektrowni i przyczyni się do racjonalnego wykorzystania istniejących mocy. Polska opowiada się za tworzeniem zintegrowanego systemu energetycznego wokół Bałtyku. Zależy nam na zapewnieniu sobie stałych dostaw nośników energii z Rosji, ale zainteresowani jesteśmy dywersyfikacją źródeł dostaw i równocześnie poszukujemy nowych źródeł zaopatrzenia.

Polska proponuje włączenie do „Wymiaru Północnego” zagadnienia zanieczyszczenia Bałtyku niebezpiecznymi odpadami i niszczącymi zbiornikami z gazami trującymi z czasów drugiej wojny światowej, zalegającymi w wielu miejscach na dnie morza, w tym także w polskiej strefie ekonomicznej.

Wiele rozwiązań sprawdzonych już na naszych granicach, a także doświadczenia ze współpracy transgranicznej prowadzonej przez polskie władze lokalne i samorządowe mogą być przydatne innym partnerom z obszaru objętego „Wymiarem Północnym”. Szczególną rolę w tej dziedzinie mogą odegrać euroregiony Pomorza i Bałtyk, a zwłaszcza ten ostatni ze względu na uczestnictwo w nim Obwodu Kaliningradzkiego.

Od roku 1996 Polska uczestniczy w Grupie Zadaniowej do Spraw Przestępczości Zorganizowanej w Regionie Morza Bałtyckiego. Zwalcza tę przestępczość, w tym przestępstwa narkotykowe i międzynarodowy handel bronią, konfiskuje dochody z przestępstw oraz zapobiega praniu brudnych pieniędzy¹⁷.

Polska popiera projekty sprzyjające demokratyzacji i stabilizacji w Europie Bałtyckiej i równocześnie stymulujące rozwój gospodarczy. Już w roku 1998 Polska była organizatorem konferencji ministrów gospodarki i handlu państw członkowskich RPMB. Jednym z tematów była kwestia eliminacji utrudnień i barier w handlu na obszarze bałtyckim.

Wnioski

W „Wymiarze Północnym” mieści się całokształt polityki Unii Europejskiej wobec Europy Północnej, obejmującej Islandię, Norwegię, region Morza Bałtyckiego oraz północnoeuropejskie obszary Rosji. Główne jego cele to rozwijanie współpracy regionalnej między wszystkimi państwami tego obszaru oraz stworzenie platformy współpracy Unii Europejskiej z Rosją. Ma to znaczenie nie tylko regionalne, ale służy również osiągnięciu strategicznego celu, jakim dla UE w XXI wieku jest zbliżenie z Rosją¹⁸. Javier Solana uznał stosunki Unii z Rosją za najważniejszą kwestię w Europie w XXI wieku.

¹⁷T. Raszewski, .. *Wymiar Północny*” UE z polskiej perspektywy..., op. cit.

¹⁸M.Cichocki. O. Osica. T. Paszewski. *Oeena prezydencji Szwecji w UE*, Raporty & Analizy, lipiec 2001. s. 3.

W implementacji „Wymiaru Północnego" największy udział mają: Rada Europejska, Rada Morza Barentsa, Rada Arktyczna i Rada Państw Morza Bałtyckiego.

Praktyczną współpracę należy podjąć głównie w takich dziedzinach, jak ochrona środowiska, bezpieczeństwo jądrowe, energetyka, infrastruktura, współpraca transgraniczna, rozwój zasobów ludzkich, zdrowie, edukacja i praworządność.

„Wymiar Północny" w coraz większym stopniu stymuluje integracją Europy Bałtyckiej i stanowi wspólną platformą dla różnych polityk i instrumentów finansowych, w których uczestniczą nawet organizacje i inicjatywy nie będące integralną częścią UE.

Finlandia zaproponowała „Wymiar Północny" ze względu na brak strategii UE wobec Rosji. Dla Finlandii, bezpośredniego sąsiada Rosji i do 2004 r. jedyne państwa członkowskie UE graniczące z tym krajem, wdrażanie tego projektu jest bardzo korzystne; dzięki niemu promuje i realizuje swoje narodowe interesy.

Kaliningrad ma szansę stać się w ramach „Wymiaru Północnego" regionem modelowym współpracy między UE a Rosją. Wymaga to jednak zdecydowanych decyzji Moskwy, których jak na razie nie widać.

W interesie Polski leży jak najlepsze wykorzystanie tej inicjatywy dla rozwijania kontaktów z Rosją oraz współpracy bałtyckiej. Dla naszego kraju szczególnie istotne było włączenie Obwodu Kaliningradzkiego do „Wymiaru Północnego" UE. Polska zainteresowana jest stabilizacją w tym rejonie i umacnianiem wzajemnego zaufania.

Obecnie „Wymiar Północny" stanowi mocno ugruntowaną, oficjalną część polityki zagranicznej UE, której zadaniem jest zapewnienie trwałego pokoju poprzez współpracą gospodarczą i pozytywne współzależności. Koherentna polityka Unii w tym regionie będzie nadal rozwijana. „Wymiar Północny" przesługuje kierunek zainteresowania UE z basenu Morza Śródziemnego w kierunku Bałtyku i Morza Barentsa.

TADEUSZ PALMOWSKI

THE "NORTHERN DIMENSION" OF THE EUROPEAN UNION

Summary

Proposed by Finland, the so-called "Northern Dimension of the EU" was a response to the absence of a Union strategy for dealing with Russia. For Finland itself the initiative was an instrument by means of which it could effectively promote and secure its national interests.

The Northern Dimension was adopted as a EU initiative forming the overarching element of policy towards northern Europe by which is meant Iceland, Norway, the Baltic Sea region and the north-European expanses of Russia. Its main aims are to develop regional cooperation among all the countries of the region and provide a platform for interaction between the Union and Russia, such cooperation intended to be not only of regional significance but also to advance one of the EU's strategic aims in the 21st century, which is rapprochement with Russia.

The principal actors in implementations of the Northern Dimension are the European Council, the Barents Sea Council, the Arctic Council and the Council of Baltic Sea States.

Expansion of cooperation on the ground involves such areas as environmental protection, nuclear safety, energy, infrastructure, human resources development, health, education, and the rule of law.

To an ever growing extent the Northern Dimension is becoming an instrument stimulating the integration of Baltic Europe.

The Kaliningrad Region has, potentially, a chance of becoming a template for cooperation between the EU and Russia. But this will require clear-cut decisions on the part of Moscow, of which at present there are no signs.

It is in Poland's interest to take full advantage of the opportunities offered by the Northern Dimension initiative for expansion of contacts with Russia and Baltic cooperation. Poland has a stake in the creation in this region of conditions for enduring stability and mutual confidence.

The Northern Dimension marks a shift in the focus of EU interest from the Mediterranean to the Baltic and the Barents Sea.